

Dansens dobbelte rolle

Om vlacherne – et folk med hjemvé

Af Anca Giurchescu

Anca Giurchescu er danseforsker fra Rumænien og har boet i Danmark i otte år. Siden 1986 har hun specielt interesseret sig for vlacherne (udtales: vlakkerne) i Danmark. Det er en indvandrergruppe fra Jugoslavien, der har store dansesammenkomster som den vigtigste sociale og kulturelle begivenhed i deres liv. Tilværelsen i Danmark er modsætningsfuld: De håndterer komplicerede videokameraer for at optage familiehøjtiderne samtidig med, at de tror på spøgelser og kan fortælle om overnaturlige hændelser, de har oplevet.

Mange hundrede smart klædte unge, som danser kædedans i timevis til »mærkelig« musik, og lige så mange tilskuere, der sidder og ser på med stor interesse. Måske er det lidt svært at forestille sig, at en sådan begivenhed finder sted på Sjælland i 1988...

Som tilskuer og som forsker har jeg undret mig over motivationen bag vlachernes forsøg på at genskabe deres traditionelle dansesammenkomst, *hora*, i en helt ny social sammenhæng. Hvilken betydning tilskriver de dansen, og hvordan bruger de dans og musik i deres nye liv i Danmark?

For at forstå dette fænomen er det helt afgørende at kende vlachernes sociale og etniske baggrund.

Hvem er vlacherne?

Vlacherne begyndte at bosætte sig i Danmark og i Sydsverige midt i 1960'erne. På det tidspunkt blev det officielt tilladt for jugoslaver at bosætte sig i udlandet. De stammer fra den nordøstlige del af Serbien (regionen Krajina), hvor de levede som fattige bønder og hyrder. Mere end 10% af hver landsby udvandrede for at prøve at finde arbejde i de industrialiserede lande (så som Østrig, Vesttyskland, Frankrig, Holland, USA og Canada). De enkelte udvandrergrup-

per var typisk knyttet sammen af slægtskabsforbindelser.

Socialantropologen Carl-Ulrik Schierup opgør i et grundigt værk om vlachernes og makedonernes integration i Skandinavien, at der er ca. 2000 vlachere bosat på hver side af Øresund. De kalder selv området for »det lille Vlachia«. Ifølge Schierup har vlacherne en modsætningsfuld etnisk identitet: »De taler en rumænsk dialekt og ligger etnisk tæt på rumænerne på

den anden side af Donau. De betragter sig selv som af serbisk nationalitet. Derfor optræder de ikke som »vlacher« eller »rumænere« på de jugoslaviske udvandrings-optællinger.« Årsstatistikken for 1984 viser, at 129613 personer i Serbien erklærer vlahisk eller rumænsk for at være deres modersmål. Det antages imidlertid uofficielt, at der bor mere end 300.000 vlacher langs med Donau i Jugoslavien og Bulgarien.

Vlacherne er en gren af en meget større wallachisk befolkningsgruppe, der lever i Jugoslavien, Bulgarien, Grækenland og Albanien under forskellige betegnelser – og uden at have etnisk minoritetsstatus. De er derfor aldrig blevet undervist på deres modersmål, rumænsk, i skolen.

Der er flere – omdiskuterede – teorier om, hvem vlacherne egentlig er, og hvor de stammer fra. Jeg skal blot nævne to:

Den mest enkle forklaring er samtidig den mest populære blandt vlacherne selv. Den siger, at vlacherne oprindeligt var en slavisk-talende befolkningsgruppe, der udvandrede fra deres fædreland i det 15.-16. århundrede og nedsatte sig i det sydvestlige Rumænien (Oltenia og Banat). De er imidlertid vendt tilbage til hjemlandet af flere omgange i det 17. og 18. årh. I eksilet antog de det rumænske sprog, rumænske skikke og visse musikalske træk fra deres værter – træk, de har bevaret til idag!

De fleste jugoslaviske etnologer støtter nu en mere udviklet teori. Den mener, at vlacherne er resultatet af en gradvis sammensmeltning mellem flere etniske grupper, hvoraf basisgruppen var rumænsk.

På trods af usikkerheden omkring deres etniske tilhørsforhold har vlacherne en stærk fællesskabsfølelse. Den baserer sig især på forskellen til andre etniske grupper og på den diskrimination, de har været udsat for. Udenforstående har f. eks. altid betragtet vlacherne som en isoleret, bondsk, konservativ og primitiv befolkningsgruppe. Det skyldes bl.a. analfabetismen – idet det store flertal af den ældre generation nægtede at gå i de serbokroatisk-sprogede skoler.

Modsætninger

På denne baggrund er det ikke mærkeligt, at de danske vlachers personlighed og livssyn præges af modsætninger og tvetydigheder. Jeg har selv observeret nogle af disse modsætninger:

– De har tilpasset sig det danske samfund, men bliver ved med at drømme om at vende tilbage, »hjem«, som rige jugoslaver med høj social status.

– Efter at have besøgt en vlach-familie kørte min vært mig hjem i sin nye Mercedes. Undervejs lyttede vi til kassettebånd med serbisk, vlachisk og rumænsk folkemusik – noget som alle vlacher gør, mens de kører bil. Men jeg blev virkelig overrasket, da han skiftede til et bånd med gamle rumænske eventyr. »Det her kan jeg allerbedst lide«, sagde min vært. »Jeg elsker at lytte til eventyr hele natten, når jeg arbejder på fabrikken. Det er det bedste tidspunkt til at høre på eventyr.« Da vi skiltes, bad han mig om at indlæse nogle eventyr på bånd, idet han ikke selv kunne læse rumænsk.

– Under et interview spurgte jeg om bryllupperne i vlachernes hjemlandsbyer. Jeg fik så forevist videooptagelser fra meddelerens datters bryllup. Mange vlacher håndterer komplicerede videokameraer for at optage familiehøjtidene, samtidig med at de tror på spøgelser og kan fortælle om overnaturlige hændelser, der er sket dem her i Danmark.

– På trods af, at deres daglige liv foregår i Danmark, er det kun »hjemme« i Krajina, at de giftes, døbes og begravnes.

– De fleste unge er tre-sproglige – dog kan de hverken læse eller skrive deres egentlige modersmål, rumænsk. De betragter serbokroatisk (som de lærer i skolen) som deres modersmål, men det sprog, de ta-

ler mest flydende, er dansk! De unge anvender de tre sprog med stor strategisk dygtighed: Rumænsk bruges i familien og i rene vlach-grupper; i samvær med andre etniske grupper bruges det til at snakke »hemmeligt« på. Serbokroatisk bruges som det officielle sprog, når jugoslaver af forskellig etnisk herkomst er sammen, og som den fælles-jugoslaviske højkulturs sprog. Dansk bruges almindeligvis, når man taler med ikke-jugoslaver – og som »hemmeligt« sprog blandt de unge indenfor familiens rammer.

Danseaftener med 1000 deltagere

Hora eller »den store *hora*« er den vigtigste sociale og kulturelle begivenhed i de danske vlachers liv.

Navnet *hora* har flere betydninger for både vlacher og rumænere. Alt efter sammenhængen kan det betyde dansebegivenheden, en særlig kategori kædedanse eller en bestemt dans.

I Danmark finder disse *hora*'er (i betydningen danseaftener) sted 5-6 gange om året. De arrangeres af de »jugoslav-klubber«, der står bag alle kulturelle arrangementer blandt de jugoslaviske indvandrere.

De vlacher, der deltager i en *hora*, indgår i et fællesskab om kulturelle traditioner og nutidige erfaringer. Ofte kan man se tre generationer danse samtidig – og det at være med kan overskride fornøjelsens

grænse og blive til en social tvang. De strenge regler for, hvordan man skal opføre sig, bidrager til at bevare og forstærke det traditionelle sociale system. Samtidig er *hora* også rammen om fremvisning af mønstre for forholdet mellem aldersgrupper, kønslige grupper og etniske grupper. Antallet af deltagere er meget stort: Fra 400 til 1000, ja undertiden – når berømte orkestre optræder – endnu flere.

I Danmark er der flere etniske grupper, der deltager i den samme *hora*: Serbere, montenegrinere, kroater, makedonere, sigøjnere, rumænere fra Banat og enkelte danskere. Det er en situation, som vlacherne holder under kontrol ved at skelne skarpt mellem »os« og »dem«. Den indstilling kommer til udtryk i bemærkninger som: »Vi er anderledes« eller »de har andre traditioner«. Alligevel eksisterer der en følelse af jugoslavisk fællesskab, der beror på, at alle er i en speciel social situation og har specielle erfaringer som indvandrere i Danmark. Musikken udtrykker på et symbolsk plan det tvær-etniske fællesskab. Når orkestrer f.eks kommer fra Beograd og spiller almen-jugoslaviske melodier (vidt bekendte melodier i folkelig stil), så deltager mange etniske grupper. Omvendt når musikerne er vlacher: »Så deltager kun vlacher, for de andre kan ikke danse til vores melodier«.

Ud fra de ni *hora*'er, jeg har observeret og dokumenteret med båndoptager og video i 1987 og -88, vil jeg beskrive det generelle forløb således:

– *Hora* foregår i en stor hal (normalt en sportshal), der er dekoreret med danske og jugoslaviske flag og med portrætter af dronning Margrethe og Tito – tilsammen et symbol på den vlachiske dobbelteksistens. (Det skal nævnes, at Titos portræt opbevares i ethvert hjem næsten som en ikon. For vlacherne har Tito, »manden der tillod os at emigrere«, mytiske dimensioner).

– Folk ankommer mindst en time forud (kl. 18) for at få de bedste pladser til familie og venner. Ved en »almindelig« *hora* sidder folk på bænke langs med væggene, mens de ved de mest festlige lejligheder sid-

Hora la patru/Cětworka

♩ = 160

praltrille uetores uetores

Transskriberet af Birthe Trærup efter en optagelse med en vlachisk harmonikaspiller fra Nordsjælland 16/2 1987.

der ved borde, der er dekoreret med blomster og sterarinslys »efter dansk skik«.

– Hver familie ankommer i en bil, der er godt fyldt op (fra bedsteforældre til babyer). Der betales billet efter antallet af personer. Musikerne og lokalet betales af denne entréindtægt.

– De inviterede jugoslaviske og danske honoratiorens ankommer ca. kl. 19 og får »ærespladsen« lige foran scenen.

– En dansk *hora* består – i modsætning til den man udfører i Krajina – af to velstrukturerede dele: *Første del* danner rammen om, hvad man kunne kalde »det politiske udsagn«. Den rettes mod publikum, og især mod myndighedspersonerne, og består hovedsagelig af taler, kunstnerisk-patriotiske forestillinger og »folklore« – iscenesat med flotte dragter og musik fra hele Jugoslavien. Vlachernes formål med denne opvisning er at fremvise den højere sociale status, de har nået her i Danmark. Danskerne betragter denne del af *hora* som symbol for kunstneriske kvaliteter og civiliseret bymæssig omgangsskik. For de jugoslaviske myndigheder skal den samme opvisning til gengæld udtrykke vlachernes loyalitet over for den regering, der gav dem chancen for at rejse ud og derved avancere fra »undertrykte« vlacher til »den store nationale tradition«s niveau (som jugoslaver). Første del varer

ca. en time. En pause skiller den fra anden del, den egentlige *hora*. De fleste honoratiorens tager hjem, musikerne tager plads på scenen og atmosfæren bliver mere afslappet. En musiker siger: »Nu begynder vi at spille for os selv, nu begynder det at blive sjovt.« Det er sandt nok – men kun for de indforståede, for dem der kender »koderne« og for hvem det at danse betyder meget mere end blot en artistisk færdighed. (Generelt er det for de få danske, der er til stede, både trættende og kedeligt at betragte »de samme« 3-4 danse udført til larmende musik i timevis). I modsætning til første dels »folklore«-forestilling, under hvilken de tilstedeværende deles i tilskuere og udføvere, så er de i den anden del alle sammen deltagere i en fælles kulturbegivenhed.

Den egentlige *hora* begynder ca. kl. 20 og varer til midnat, kun afbrudt af en kort pause. Først er der et sæt med instrumentalledsaget sang (15-20 min.). Det fungerer psykologisk som »opvarmning« og demonstrerer musikernes dygtighed. (Når en kendt og elsket sanger optræder på en *hora*, kappes familierne om at sende deres små børn på scenen med blomster til ham eller hende). Deltagerne spreder sig nu i rummet ifølge gamle regler – efter alder, køn, venskab og slægtskab. Ældre kvinder sidder f.eks. altid sammen,

betragter deres dansende døtre, sladrer og agerer »Kirsten Giftekniv«.

Der er strenge regler for, hvordan de unge skal opføre sig. De to køn sidder adskilt og kommer kun i kontakt under selve dansen. Mange unge, især piger, viser deres venskab ved at gå i ens tøj og ved at bevæge sig tæt sammenslynget rundt i lokalet. Ingen må tilslutte sig den sammenslyngede »kæde« under deres tilladelse.

For børnene er det både en spændende legeplads og stedet, hvor de tilegner sig traditionen på en naturlig måde. De fleste kender trinnene og danser enten

sammen med deres forældre eller i en gruppe bag ved de voksne.

Dansene

Alle vlachernes danse udøves i åbne, snoede kæder, hvis leder nyder stor anseelse blandt deltagerne. Som følge af, at danserne i Danmark ikke tilhører den samme sociale gruppe, dannes der mellem 10 og 15 forskellige kæder med lige så mange ledere. Man slutter sig til kæden et bestemt sted, som regel ved siden af sine slægtninge, sine venner eller folk som accepterer een. I modsætning til den *hora*, man danser i de

jugoslaviske landsbyer, ledes kæderne i Danmark også af kvinder.

Ud af det oprindelige repertoire på 20-25 danse bruges i Danmark højst fire forskellige typer. Strukturen er forholdsvis enkel: De er dannet ved hjælp af varieret gentagelse af en eller to grundlæggende mønstre.

Den mest almindelige dans hedder *Danțul* (dans). Den bygger på et tredelt bevægelsesmotiv, der er udbredt på hele Balkan og i Rumænien, og som er temmelig tæt på det grundlæggende mønster i den førøske balladedans. Den udføres næsten altid til instrumentalt sagsang.

Hora de doi (*Hora* for to) har en todelt struktur og ligner Rumæniens »nationale« kadedans, *Hora mare* (Den store *hora*).

Hora de patru/Cetvorka (*Hora* for fire) kombinerer et firedelt og et todelt dansemotiv. Vlacherne betragter den som deres særlige dans, og den bliver normalt udført til rent instrumental musik:

Den fjerde er en af de mest yndede danse: *Hora la Șase/Șestița* (*Hora* for seks). Den er stilistisk en variant af den serbiske dans *Jikino kolo*.

Som følge af deres enkle struktur kan alle disse danse varieres på utallige måder: Rytmiske variati-

oner (særlig ved delinger af de grundlæggende varigheder), kinetiske variationer (tramp, kryds, løb, hop, bensving, slå hælene sammen osv.) eller variationer i bevægelsernes intensitet, vidde og retning.

Alle disse danse (og andre ikke-vlach danse) udføres i sæt, der varer 25-30 min. eller mere.

Der findes også 2-3 sæt med moderne »standard«-danse så som tango, vals og foxtrot samt – dog kun sjældent – med helt aktuelle rockrytmer.

Musikken

Det er musikken, der bestemmer, hvad og hvordan man danser.

Orkestrene er meget forskellige hvad angår herkomst, kvalitet, kendskab til vlach-musikken og instrumentsammensætning. En sanger og en klaverharmonika-spiller er dog uundværlig. Andre instrumenter er: Saxofon, elektrisk guitar, jazz-trommesæt... Der findes kun få vlach-musikere i Danmark, og i dag engageres de kun sjældent til at spille til en *hora*.

Hvis musikerne stammer fra Krajina, så bliver der spillet og danset et regionalt vlach-repertoire. Musikerne mener, at mange af vlach-melodierne stammer fra Rumænien, »men de bliver omformet i den særlige vlach-stil«. Den samme omspilning sker med de serbiske melodier.

Hvis musikerne stammer fra Beograd, så spilles og synges en blanding af melodier fra hele Jugoslavien. De mest brugte folkedanse-melodier fra det »blandet jugoslaviske« repertoire er melodier som *Jikino kolo*, *Moravać*, *Makedonia* og *Cecek*. Den meget udbredte melodi »Yugoslavia, Yugoslavia« bliver danset og sunget ved enhver *hora* og fungerer som et stærkt symbol på nationale, patriotiske følelser. I den senere tid er antallet af orkestre fra Beograd steget drastisk, da de betragtes som mere fornemme og tiltrækker flere unge. Denne udvikling har medført, at vlacherne nu danser deres egne traditionelle danse til jugoslavisk, serbisk eller rumænsk musik. Hvordan kan det lade sig gøre?

På den ene side kan vlachernes enkle dansemønstre (især *Danțul*) tilpasses forskellige ikke-vlach melodityper. På den anden side er de unge i stand til at veksle fra vlachisk til serbisk dansestil inden for samme danseforløb (f.eks. fra *Hora la sase* til *Moravać*). Denne mekanisme virker dog ikke altid gnidningsløst. Der opstår af og til store kvalitetsforskelle på det sjælelige niveau, når folk skifter fra »fremmede« til »egne« dansemelodier. Deres interesse for og glæde ved at danse kommer stærkere til udtryk i det sidste tilfælde.

Horaens dobbeltrolle

I den nutidige socialsammenhæng spiller *hora* en dobbeltrolle i vlachernes liv. Det kommer til udtryk på forskellig måde. Den »kunstneriske«, festlige side – som præges af moderne beklædning, opførsel og stræben efter social status – indeholder midlerne til sociale og kulturelle ændringer. Men under denne facade ligger *hora*'ens dybere rolle, nemlig at være et symbol på forbindelsen mellem det danske dagligliv og »hjemmet« i Jugoslavien. Det kommer til udtryk gennem selve dansen og de traditionelle regler for god opførsel. Begge dele forstærker gruppens enhed. Faktisk er *hora*'en et paradoks: Her styrkes på een gang vlachernes integration i det danske samfund og drømmen om at rejse hjem igen.

(Oversat fra engelsk af Jens Henrik Koudal)

Litteratur:

Carl-Ulrik Schierup og Aleksandra Ålund: *Will They Still Be Dancing? Integration and Ethnic Transformation among Yugoslav Immigrants in Scandinavia*. Umeå 1986.

□

Foto: Anca Giurcescu.